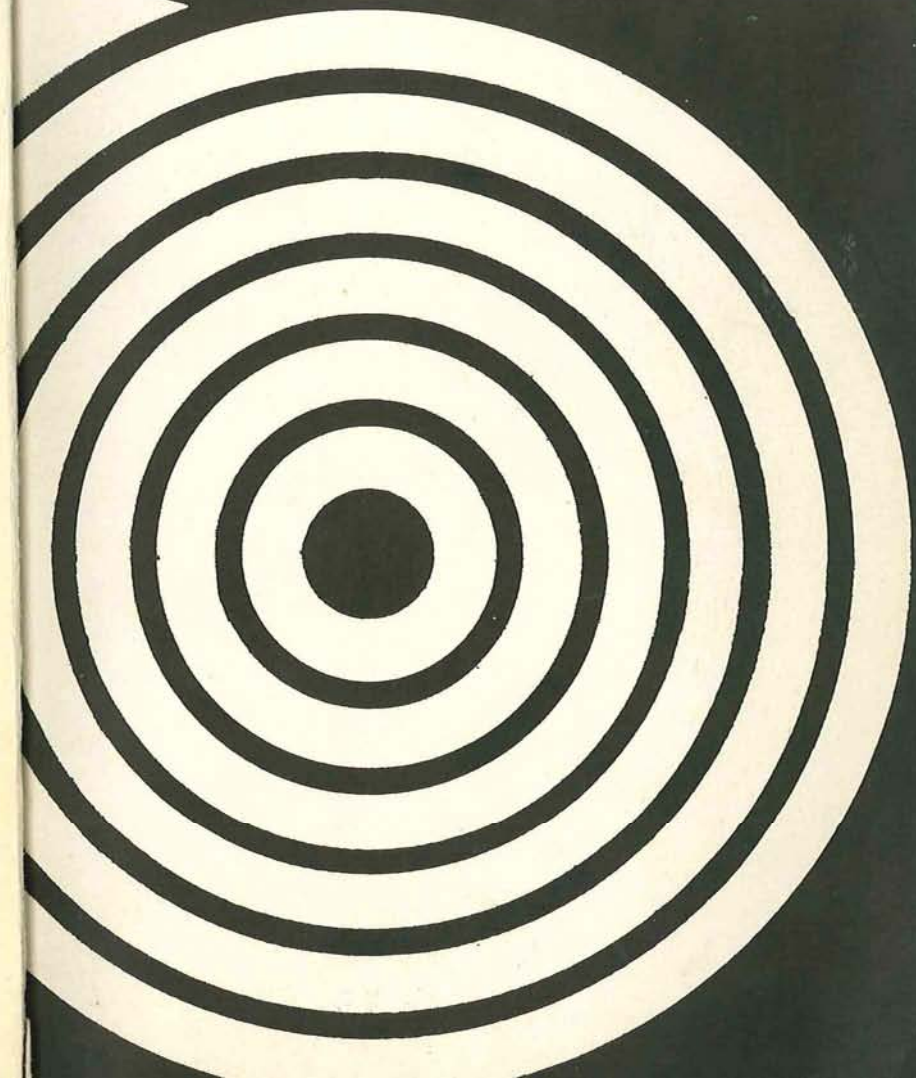

ZPRAVODAJ

KRAJSKÉ MUZEUM
VÝCHODNÍCH ČECH

Krajské muzeum východních Čech se sídlem
v Hradci Králové

750
let

Hradce Králové

Mimořádné číslo Zpravodaje KMVČ věnované
750. výročí první zmínky o Hradci
Králové jako městu.

Roku 1225.

Král Český Přemysl Otakar navštívil gest město Hradec, a k zvelebení toho města daroval genu něgaty kus země Desec nazwané (genž ne daleko Jaromíže leží, a někdy potom tovaryšstvu Gezišowému, w počátkách toho řádu w Královém Hradci patřilo; jak svého času se připomene.). Obzdarovánj to listem královským wyboroweným w Latinské řeči, w Hradci podepsaným, wtwrzeno gest, w kterém to město posawáče dle starého wyslowení Hradec se nazývá. Toho celého listu, y s pečeti jeho královskou, starobyený obraz, gakožto neystaršího nalezaj, slycho se w Hradci wpsaný pan z Bienenb. w příběhách města Králova Hradce při listu na tabuly II. k očitému vsudku gest předsawil. Na tom také listu mezy swědkami podepsaný se nalezá Broznata, královský rada komotí.

František Švonda: První Zlatý a Stříbrný Obraz Města
Králové Hradce nad Labem.
w Králové Hradci, 1799. Pjsemem Alžběty Tybally.

Přehled vývoje památkové péče v Hradci Králové

Archivní materiál by nám poskytl dostatek důkazů o tom, že i generace před námi dovedly si vážít uměleckých děl, obnovovat je, opravovat a promyšleně je chránit před zkázou či zánikem. Bohaté odkazy mecenášů kostelům, škole, na opravu oltářů, dary v podobě pořízení graduálů či zvonů, podávají o tom výmluvně svědectví. (1)

V hradbách středověkého Hradce to byly především požáry, na předměstích pak povodně, které byly stálou hrozbou pro město a jeho památky.

V předhusitském období vyhořelo město celkem třikrát. Rozsah požáru r. 1290 neznáme, avšak ten dal pravděpodobně popud ke gotické přestavbě města. Snad byl tak veliký, že ještě Jan Lucemburský r. 1321 dává městu dřevo, vápno i kámen na opravu hradeb. Další požár zachvátil město r. 1339 a znovu r. 1407, kdy vyhořel hrad s klášteřem minoritů, chrám sv. Ducha a radnice. Obě poslední požáry jistě ovlivnily architektonické vyznění gotického města. Po požáru r. 1407 byl pořízen nový kostelní inventář, který uvádí Bienenberg (2) a z něhož je zřejmé, že shořelo pět antifonářů a jeden malý kancionál. I když neznáme uměleckou

úroveň těchto rukopisů, dá se předpokládat ve srovnání s podobnými rukopisy - o několik desítek let mladšími - uloženými v hradeckém muzeu, že to byly vzácné doklady hudební a výtvarné kultury přelomu 14. a 15. století.

Cechy, náboženská bratrstva a především měšťané sami obětavě přispívali sbírkami, odkazy a nadacemi, takže stavební dílo, zničené živelní pohromou bylo vždy obnoveno.

Také válečné události za husitského revolučního hnutí znamenaly ochuzení města o umělecké památky. Obrazoborecké bouře r. 1419 a 1420 se zaměřily na kláštery žebrových mniichů a kostely sv. Jana a P. Marie, klášter dominikánek a komendu německých rytířů. Byly zničeny tři farní kostely na Mýtském podměstí, královský hrad (1423) a v boji se Zikmundem r. 1436 zničeny kostely sv. Petra a sv. Mikuláše na Pražském podměstí.

Poslední období gotiky postihuje město ještě třemi velkými požáry. R. 1484 vyhořelo celé město i s předměstími, r. 1509 shořela jižní věž chrámu sv. Ducha, fara a 36 domů a konečně r. 1536 vyhořelo opět celé město až na chrám sv. Ducha, faru, radnici a 25 domů.

V l. 1550 až 1600 probíhala velkolepá renesanční přestavba města, kdy téměř všechny domy byly nově překlenujuty a dostaly renesanční průčelí, od r. 1568 zdobená bohatými štíty. Renaissance pozměnila Hradec Králové, plošný růst nahradila růstem kapacity, dala mu nové reprezentativní veřejné budovy (školu, purkrabský dům, Pražskou bránu, opravu radnice, vodní věž Kropáčku, Bílou věž) a bohatě rozvinula výtvarnou úroveň městské vybavenosti. Kostely byly opravovány a nově zakládány. R. 1580 byl vystavěn kostel sv. Jakuba, r. 1588 kostel sv. Petra. Těžkou ranou byl nový velký požár r. 1586, kdy shořelo 65 domů a též nově postavený purkrabský dům.

Třicetiletá válka zasahuje Hradec Králové poprvé r. 1639 příchodem Švédů pod generálem Bannerem, kteří na předměstích zničili na 400 domů. R. 1640 při obraně císařskými vojsky vypálili Švédové kostel sv. Jakuba se špitálem a zbořili střední alazskou bránu. R. 1645 při opětovném švédském pokusu o dobytí Hradce vyhořely kostely sv. Anny a sv. Antonína.

Pronikavé vnitřní přeměny českého státu v pobělohorském období se výrazně dotkly i Hradce Králové. Z vylidněného a polozříceného Hradce vyrůstalo nové barokní město, v němž vítězná protireformace budovala monumentální památky své obnovené moci. Založení biskupství znamenalo i rozvoj stavebního ruchu, jež organizovali jezuité a biskup. V souvislosti s barokní přestavbou Hradce chceme upozornit na nové objevy Dr. Ivo Kořána. (3)

Kořán ukazuje na účast významného barokního architekta G. Santiniho na barokní výstavbě města za episkopátu Jana Adama Vratislava z Mitrovic. Kořán se pokusil nově atribuovat Santinimu některé stavební památky, např. část biskupské rezidence, jižní část východního křídla jezuitské koleje, adaptaci kanovnických domů, přestavbu kostela sv. Klimenta, Mariánské sousoší na Žižkově nám. a tzv. Svatojánské oratorium na Husově náměstí nově připíše chrudimské sochařské dílně J. P. Cechpauera (L. Domečka je kdysi jednoznačně připisoval J. B. Bullovi).

Velkou pohromou pro barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie z let 1654 - 1666 byl požár roku 1762, kdy vedle 190 domů vyhořel kostel i s kolejí. Obě věže se zřítily, pravá spadla do náměstí, levá po zřícení prolomila klenutí chrámu nad kárem. Kostel byl roku 1765 nově sklenut patrně Františkem Kermerem.

V době válek o rakouské dědictví a za války sedmileté prožíval Hradec nové válečné útrapy. Neúspěchy ve válkách vedly vídeňský dvůr k rozhodnutí vybudovat z Hradce Králové vojenskou pevnost, jež by čelila pruským vpádům do Čech. Stavbě pevnosti musila od roku 1766 ustoupit rozsáhlá předměstí. Plocha města se zmenšila, stavební vývoj byl zastaven až do konce 19. století.

Stavba pevnosti zničila ze středověkého a barokního Hradce nejvíce objektů na předměstích (např. Santiniho barokní kostel sv. Antonína). Byl zničen a rozprodán i další umělecký majetek města (např. mobiliář koleje). V této době r. 1782 byla zbeřena i pískovcová gotická tzv. Jiříkova kašna, vyzdvižená na počest krále Jiřího hradeckým hejtmanem

Mikulášem Berkou r. 1470. (4) Náhradou za strženou kašnu byla před radnicí postavena nová s figurálně provedenými znaky města - lvem s písmenem G v tlapách. Také tato kašna byla zrušena a zachoval se z ní pouze lev, který byl r. 1873 ozažen na střechu pivovaru.

Doba empiru přinesla jen nepatrné změny v obraze města. Zásluhou vojenského inženýra Jos. Lauera vznikly na západní straně města přímočaré aleje (Horní, Dolní, Josefinská, Questlova, Plotišťská), jež sice byly ze strategických důvodů r. 1866 pokáceny, ale opět obnoveny a jejich část je dodnes kostrou městské zeleně. Jinou památkou na J. Lauera je kryté empirové achodíště Bono publico, spojující Žižkovo náměstí s Komenského třídou v trase bývalé rybářské fortny. (5)

Jiné empirové úpravy vznikly po dvou posledních velkých požárech města r. 1814 a 1836.

Pro 2. polovinu 18. století a pro začátek 19. století je charakteristický historismus, utíkání k minulosti, která měla vyvrátit komplex společenské a kulturní méněcennosti. Pátrání po památkách národní minulosti se projevuje nejen v historických a jazykovědných úvahách, ale také v zájmu o archeologii. Nálezů historických památek si v Hradci Králové začal všimnout K. J. Biener z Bienenbergu poprvé r. 1768 v souvislosti se stavbou pevnosti, od r. 1853 Mořic Lüssner. R. 1852 byly při stavbě domu čp. 230 nalezeny tzv. zlaté závitky královéhradecké. (6)

Zlaté závitky byly nalezeny v Hradci Králové ještě vícekrát. R. 1884 před domem čp. 164, r. 1889 při stavbě domu čp. 138. (7) Některé se dostaly do královéhradeckého muzea, jiné nálezy do Národního muzea v Praze, další do soukromých rukou.

Profesor Lhotský daroval Národnímu muzeu v Praze bronzové aquamanile, nalezené v Hradci Králové r. 1821. Je to konvice k umývání rukou kněží z doby vzniku chrámu sv. Duha ve tvaru rozkročeného lva s orlí hlavou, opatřená uchem spleteným ze dvou zápasících postav - rytíře a nahého muže.

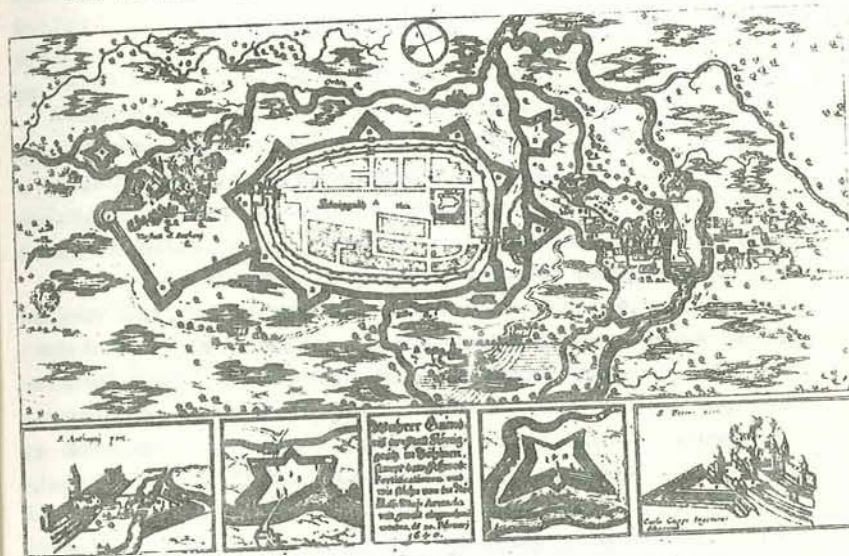
J.Venuto a I.Ott: Severní strana Žižkova náměstí - 18.stol.

J.Venuto a I.Ott: Západní strana Žižkova náměstí - 18.stol.

Jan Willenberg: Hradec Králové od jihozápadu (1602)

C.Cappi: Dobytí Hradce Králové císařským vojskem 20.2.1640 (1643)

Unikátní památka má ještě celkovou formu románskou a svědčí o bohatém zařízení chrámu. (8)

Jinou unikátní památkou na chrámový inventář jsou vzácné královéhradecké graduály. Po zrušení literátských kdrů r. 1786 měly být prodány, ale uměnímilovní měšťané je vykoupili a ponechali v chrámu sv. Ducha až do roku 1854 na kruchtě v několika skříních.

Teprve roku 1855 byly opatřeny čtyři velké skříně se zásevkami na boční kruchtě a graduály a jiné památky města byly do nich uloženy. Aby k nim byl zamezen volný přístup, bylo zhotoveno zvláštní ohrazení, zamčené na zámek. Pěti nad památkami převzali městský děkan a purkmistr. Současně byl pořizen nový inventář těchto památek. (9) Zároveň zde byly uloženy archeologické nálezy z katedrály, obraz z varhan kostela z r. 1638 s pohledem na Hradec, praporek městské jízdy /nyní v muzeu, praporek restaurován r. 1971 Blankou Klosevou/. V téže době - r. 1854 - byla opravena i kaple sv. Klimenta. Papežská tiara na vrchu kopule naposledy obnovená r. 1804 Janem Schirchem byla znovu opravena Fr. Steinem. (10)

Dne 26. září 1857 postihl chrám Nanebevzetí Panny Marie nový požár, který zničil obě věže a střechu, dva zvony zcela rozlil a štětí značně poškodil. Dobová kresba s novoroční gratulací na rok 1858, uložená v hradeckém muzeu, zachycuje tuto událost (11). V letech 1859 až 1860 nákladem Studijního fondu, který s "Náboženskou maticí" převzal jmění T. J. byly věže znovuzřízeny a zvony přelity Karlem Paulem.

Puristické regotizace chrámu sv. Ducha (který byl r. 1689 zbarokizován a za biskupa Haje v l. 1787 - 89 klasicistně upraven), provedené konzervátorem architektem Františkem Schmoranzem v letech 1864 až 1876 je nejvýznačnější opravou památky v Hradci Králové v 19. století. Chrám byl opravován z popudu biskupa Karla B. Hanla, který v pastýřském listě z 23. 5. 1863 n. j. říká:

" Opakovavši se požáry zpuštěly vnitřek jeho a zničily zcela bohaté ozdoby, jimiž od začátku svého se honosil. K tomu nastala též doba smyslu pro posvátné stavitelství

zcela prázdná, v nížte původní gotický tvar tohoto chrámu Páně zevnějším přístavováním až k nepoznání téměř zohyzděn a vnitřek jeho úpravou takovou opatřen byl, která naprosto se nesrovnává se slohem posvátné budovy.

Založený stav tohoto chrámu Božího vzbudil všeobecné přání, aby k nastávající dvoustoleté památné elavnosti dle myšlenky prvního stavitele obnoven a co hlavní chrám v diecesi důstojně upraven byl. I utvořila se již v Hradci Králové jednota, která opravení téhož chrámu Páně za účel si vytknula."

Dne 1. listopadu 1862 vytvořila se "Jednota k opravě katedrálního chrámu Kralohradeckého, vydala své stanovy, které byly v dubnu 1863 schváleny místodržitelstvím. (12)

Autorem projektu byl František Schmoranz z Chrudimi, který vypracoval návrh oprav i nákreby a v příloze uvedl rozpočet předpokládaných výloh, který činil 44.770 zl. v.č. (13)

Jak se k památce stavěla tehdejší doba, dokazuje skutečnost, že malby při opravě zjištěné byly zničeny, v presbytáři místo konzolí s klenebními žebry svedeny až na dlažbu přípory a celé barokní zařízení bylo vymčeno za nevegetické.

Tehdy byl zhotoven nový oltář podle obrazu v královéhradeckém graduálu, zřízen bohatě zdobený biskupský trůn s baldachýnem a kanovnícké lavice z dubového dřeva od vídeňského řezbáře Beckera. Barevná okna podle návrhu Jos. Scheiwla provedl Jan Quast.

Od r. 1896 bylo pomýšleno, aby byly opraveny též věže katedrály. O návrh a rozpočet jednalo město s ing. L. Láblarem, podle jehož návrhu a za jeho dozoru byla tehdy proveděna oprava kostela sv. Barbory v Kutné Hoře. L. Láblar vypracoval r. 1898 dva návrhy - jeden s jehlančovitými a druhý se sedlovými střechami. "Ústřední komise pro zachování památek ve Vídni" schválila návrh s jehlančovitými střechami. Protože vžitý pohled na Hradec Králové se sedlovitými střechami by býval jehlančovitými střechami změněn, prosadil Dr. Ulrich u vídeňské Ústřední komise pro zachování památek, že se smířila se sedlovitými střechami.

Reku 1898 byla katedrála uvnitř upravena a vymalována J. Heřmanem, K. Špilarem a Vojtěchem Preissigem. (14)

Průmyslová industrializace přinášela během 19. století stále nové problémy. Město stísněné hradbami bylo přelidněné, vyhledávaly se nové prostory k zastavění, zvyšoval se počet pater, velké světlé místnosti byly rozděleny řadou příček, místnosti, které sloužily jiným účelům než bytovým byly bezohledně využívány za obydlí, byla využita kde jaká chodba, komora, černá kuchyně či skla - diště. Primitivní přístavky zastavují beztak již dosti malé dvorečky. Se vzrůstajícím nedostatkem stavebních pozemků v pevnosti jsou odprodávány zadní trakty parcel pro obytné zastavění. V druhé polovině 19. století zmizely i rázovité starohradecké maené krámy v dnešní Tomkové ulici.

Na jižní straně Žižkova náměstí byla tzv. Másečná podsiň, v 60. letech zastavovaná. Majitelé domů postupně žádali o povolení, aby mohli do podloubí vestavět krám. Měštští radní neměli tehdy pochopení pro vzhled náměstí a tak Másečná podsiň zanikla. V listopadu roku 1872 byla zastavěna již téměř celá. (15)

Dalším dokladem doby je zboření obou historických střevoděvkých bran, Mýtské z r. 1476 a Pražské z let 1583 - 85. Boření bylo zdůvodněno tím, že brány "nemají ani stavitelské ani zvláštní historické ceny." Přes odpor Ústřední komise pro zachování památek byly brány v roce 1873 zbořeny.

Antonín Rybička o zboření Pražské bráně napsal v Památkách, díl X.: "Znamenitá budova tato byla přes všecké dopisování centrální komise vídeňské k zachování staveb starožitných s úřady vojenskými a civilními.....roku minulého až na skrovný pozůstatek rozbořena. Některé nepatrné zbytky opatřili jsme ležeti nedaleko odtud potlučené a zohavené; kam však hlavní, střední část její, jež byla dílo opravdově řemeslné a monumentální přišla, a která, jakož slibováno, měla se vložit do zdi některé tamní budovy veřejné na věčnou památku, o tom jsme na tu chvíli nemohli se ničehož dozvědět." Rybička si dále stěžuje, že "žádný z hradeckých pánů vlastenců a jmenovitě profesorů..... nedal jí fotograficky neb jinak bedlivě vyobraziti."

My dnes víme, že byla před zbořením fotografována, že se nám zachoval i na kresbě Morstadtově a že desky z brámy byly zazděny do zdi pivovaru. Cenné architektonické fragmenty byly později uloženy v hradeckém muzeu.

Významným přínosem pro památkovou péči v Hradci Králové bylo právě založení městského muzea v r. 1880 a pak zejména příchod Ludvíka Domečky do Hradce Králové r. 1894. Domečka se záhy stal dopisovatelem Ústřední komise pro zachování památek ve Vídni a konzervátorem (1910) a později místním jednatelem pro památky při Společnosti přátel starožitností (1929). Obklopil se řadou spolupracovníků (A. Matuška, F. Žaloudek, O. Klumpar, F. Ulrich, a další) a vybudoval nejen vzorný venkovský muzejní útav, ale stal se na dlouhá léta strážcem a ochráncem památek širokého okolí. Vzorně vedený muzejní odbor předstihl tak daleko svou dobu. Muzeum pořizovalo fotografickou dokumentaci starých staveb před jejich zánou. K tomu měl Domečka dobrého spolupracovníka Fr. Žaloudka, který stav zničeného Hradce zachytil na řadě unikátních fotografických záběrů. Z popudu muzea pořídil Fr. Žaloudek model Hradecké pevnosti, sochař Černák model Kropáčky a r. 1935 Jan Kačírek model máených krámů.

Když se v Praze r. 1900 ustavil Klub "Za starou Prahu," který se začal zabývat ochranou památek, našel řadu spolupracovníků i mimo Prahu. V srpnu r. 1910 byly Klubem žádáni Dr. Ulrich a arch. Tichý o založení odboru Klubu v Hradci Králové. K založení samostatného odboru Klubu v Hradci Králové nedošlo, ale z popudu arch. Tichého byl 21. ledna 1913 ustaven umělečný odbor čítárny Palackého s nímž navázal Klub "Za starou Prahu" úzký styk.

Když roku 1906 měla být zbořena historická vední věž Kropáčka, obrátila se domácí rada klubu "Za starou Prahu" na městskou radu královéhradeckou tímto připsen:

"Glavná městská rada ráčí státi v čale města, jednoho z prvých naší historie a bohatého památkami, ráčí šťastnou rukou a velkým svým vlivem vésti historické město v přítomné době k novému rozkvětu. Zajisté nezapomíná mezi svými

povinností péče o zděděné po předcích krásy města. Nyní pak dochází podepsanou domácí radu zpráva z řad členstva, že památná věž, zvaná obecně "Krepáčka" může snad být zbořena... Slavné městské radě náleží tu dle přesvědčení v úctě podepsaného Klubu krásná povinnost zachovat věž, která jako charakteristikon, jako ovládací motiv, v němž vreholí obrysy architektury města a v němž soustřeďuje se i představa města ve vzpomínkách redáka i cizince. Jeť od Hradec Králové neodlučitelná a vymáhá péči, jaké ve zvýšené míře náleží čalým památkám." (16)

Na stránkách hradeckého tisku se ozývaly hlasy pro zachování i pro zbourání Krepáčky, podporované osobní animositou katolické Obnovy proti pokrokovému lékaři MUDr. O. Klumparovi. Posudek znalců obsahoval zjištění, že věž se naklání na západní a jižní stranu, že stojí na mělkých podmačených základech z dřevěných pilotů z měkkého dřeva, které ohnilo. Rekonstrukce věže by si vyžádala nákladu přes padesát tisíc korun. Státní subvence byla však jen 3.000 K. Pro vysoké náklady a náročnou opravu se městské zastupitelstvo rozhodlo dne 4. července 1906 věž zbořit. (17)

Přece jen se však na počátku století vykonalo dost pro záchranu památek. R. 1901 byl v základech domu čp. 156 na Žižkově náměstí nalezen fragment sousoší Piety. (18) Je to hlava Krista, o níž A. Kutal soudí, že šlo o dílo z období vreholicího krásného slohu (kolem r. 1400), analogicky shodné s Kristem Piety z chrámu sv. Alžběty ve Vratislavi.

Téhož roku by zášehem Dr. Ulricha u kapitulního děkana Dr. Al. Frýdka zachráněn pro město Hradec Králové Brandlův obraz Svatý Jan Nepomucký, který měl být původně věnován nějakému venkovskému kostelu.

Roku 1902 byl opraven dům čp. 34 a znovu pak r. 1913, kdy byl věnován pro kulturní účely (čítárna), což s uspokojením přijala na své schůzi domácí rada Klubu "Za starou Prahu."

Klub "Za starou Prahu" byl hlavním iniciátorem protestů proti stavbě nových veřejných budov v prostoru náměstí.

Jež se vynikly z jeho nářítka a znamenaly tvrdé zásahy do výšky zástavby a stavební čáry. Nové domy na náměstí čp. 139-140, 141, 151-152 způsobilý disharmonií celku. Pseudobarokní novostavba čp. 30 značně poškodila své sousedství. (19)

Také architekt prof. Jan Kotěra upozorňuje starostu Ulricha v dosud nepublikovaném dopise 16. ledna 1911 na nevhodnost novostavby čp. 141: "Dovolují si Vás upozornit na tuto stavbu... Činím tak po dobrém rozmyšlení, ač ovšem velice nerad. Poměry této stavby jsou však tak nepřiměřené k celému obrazu náměstí, že pokládám za svou povinnost upozornit Vás na tuto okolnost a na neblahé důsledky, které by povetaly pro celkový ráz města". (20)

V roce 1903 byla provedena důkladná vnitřní obnova chrámu Nanebevzetí Panny Marie. (21) Také mariánské sousoší na Žižkově náměstí bylo r. 1915 restaurováno V. Škodou za dohledu Dr. K. Gutha, zástupce zemského konzervátora. (22)

Došlo též k vnější obnově chrámu Panny Marie. Roku 1920 byly postiženy houbou dřevěné konstrukce věží. Místo dřívějšího břidlicového krytu bylo r. 1924 prosazeno pokrytí kupolí měděným plechem. Dr. Ulrich přispěl k tomu svými intervencemi u ministerstva školství a národní osvěty.

Značného rozmachu nabyla památková péče koncem 20. a ve 30. letech, kdy prakticky došlo k obnově všech nejdůležitějších památkových objektů. Roku 1928 byl totiž ustanoven spolek Klub přátel starého Hradce. (23) Jeho zaležení bylo vedeno snahou pečovat o ochranu památek. Bylo to velmi potřebné v době, kdy ochrana památek neměla svůj legislativní podklad a kdy záleželo jen na dobré vůli a pochopení majitelů či nájemců památkových objektů. (24)

Již roku 1924, kdy se stavěl dům čp. 627 v Kotěrově ulici, přišlo se na základy a sklepy kláštera dominikánů. Byly objeveny tři sklepy ve směru od západu k východu, dva z nich byly goticky sklenuty, klenutí třetího bylo opadlé. (25)

Následujícího roku byla objevena ve sklepi jezuitské koleje raně gotická kamenná patka ze 13. stol. a kus náhrobního kamene patrně z minoritského kláštera. Předměty byly zazděny ve zdi sklepi. (26) Současně byla dokončena úprava chrámu P. Marie nákladem 344.000 Kč.

Roku 1928 provedlo městské muzeum ve dnech 23. a 24. listopadu třímetrovou sondu do základů kostela sv. Klimenta. Základy románského kostela, jak předpokládal Ludvík Domečka, však objeveny nebyly. (27)

V letech 1927-1928 byly provedeny drobné úpravy v chrámu sv. Ducha, kapli sv. Klimenta a v semináři. (28)

V roce 1928 podniklo muzeum několik akcí za záchranu a obnovu památek. Konzervovalo náhrobní kameny a z pouchoveckého hřbitova převešlo do svého lapidária umělecký cenný náhrobek kanovníka Selieka z r. 1786. Nákladem Kč 11.000 byl opraven zvon Augustin. Již před tím byla provedena náhrada srdce a opravován v l. 1819, 1850 a 1903. (29)

V roce 1929 došlo v zahradách na svahu za domy kanovnícké kapituly k odkrytí městské hradební zdi. (30)

Už od roku 1927 probíhalo vleklé jednání se Státním památkovým úřadem ohledně opravy a rekonstrukce purkrabského domu. Rekonstrukce vnitřku i vnějšku byla provedena v letech 1931-32 celkovým nákladem 650.000 Kč (31) Při tom byly objeveny zbytky zdi královského hradu, která tu zbyla po rozboření r. 1423 a na ní až do půlky oken na severní straně byl postaven purkrabský dům.

Rovněž bylo objeveno mezi dvěma podvojnými okny v přízemí půl střílny s hlubokou pískovcovou špaletou; ukončenou gotickým půlobloukem. Objevená polovice střílny byla zachována. V severním štítě objevená sgrafita, jež pochází z let 1585 - 86, byla opravena a doplněna akad. sochařem Ferdinandem Pochobradským. Na jižním štítě byla odkryta též sgrafita, ale pro značnou sešlost nebyla obnovena.

Z popudu muzea byly pořizeny kopie dvou uměleckých děl. Sochař Josef Škoda provedl kopii socha tzv. Svatojanského oratoria, jehož autorem je snad J. P. Cechpauer z r. 1718, která stávala u mostu před Pražskou branou a r. 1872

byla přenesena na Husovo náměstí. Kopie osazena na kašnu 14. ledna 1921. Originál byl uložen v muzejním lapidáriu. Z celkového nákladu 11.628 Kč zaplatila Společnost královéhradecká 9.928 Kč jako dar městu. (32)

Druhým uměleckým dílem byl obraz Jana Preislera v jádelně Grandhotelu, jehož kopii provedl r. 1921 ak. malíř Václav Andres.

Po příkladu Prahy zakoupilo město Hradec Králové roku 1935 dřevěný pravoslavný kostelík sv. Mikuláše ze 16. století z obce Malá Polana na Slovensku za 10.000 Kčs. Od 17. června do 5. července byl za pomoci slovenských tesařů postaven v Jirákových sadech a v říjnu 1935 zpřístupněn veřejnosti jako lidová památka. (33)

Také jiný dřevěný kostelík sv. Jana Křtitele na Zámečku byl r. 1932 opraven zvnějšku. Vnitřní úpravy byly provedeny r. 1933, kdy byla provedena nová předlažba podlahy, obnoveny řezby na oltářích spod. Pod dohledem Památkového úřadu provedl opravy řezbářský závod Josefa Mikulce. (34)

Na některých budovách, připomínajících narezení či pobyt významných osob odhalilo město pamětní desky již před 1. světovou válkou (deska Zieglerova, Klieperova, Rokytanského). Ve třicátých letech přibýly k těmto deskám nové a významné stavební památky byly označeny bronzovými deskami se stručnou historií objektu. (35)

Ve třicátých letech byla naposledy opravena stará radnice čp. 1. Její stavební vývoj je zajímavý. Připomíná se poprvé r. 1418. Byla přestavěna r. 1540 a 1588. Roku 1742 byla přestavěna barokně, r. 1786-87 byly připojeny pozdně-barokní věže. V letech 1850-52 bylo průčelí upraveno pozdně klasicky a stavba zvýšena o druhé patro. Autorem přestavby byl stavitel Běleký, navrhovatelem úpravy fasády do náměstí stavitel Wittman. Plán Bělekého přepracoval Fr. Dobrkovský a to z toho důvodu, že Běleký navrhl zboření celé radnice i s věžemi, kdežto Dobrkovský první poschodí až na zadní trakt a křídla zachoval. Zadní trakt byl v květnu 1850 zbořen. Do r. 1852 byla přestavba dokončena.

Při stavbě byly nalezeny desky ze Slezské brány a deska o opravě radnice r. 1588, které byly osazeny do zdi dvora a připojena nová deska s datem stavebních úprav. Po otlučení omítky v hlavní síni (pravděpodobně jedací) byly objeveny na zdi české nápisy, jež však nebyly zachovány. (36) Oprava stála tehdy 96.000 zl. stř. Další opravy byly ještě v letech 1901, 1912-13, 1924. Roku 1924 byla opravena fasáda a střechy věží a osazen měděný znak republiky podle návrhu Josefa Rázičky. Poslední oprava v letech 1935 - 36, kdy v radnici byla načas umístěna městská obrazárna a pracovna Ignáta Herrmanna, byla pořízena nákladem obce za 538.978 Kč. Popud k opravě dala svým přípisem domácí rada Klubu "Za starou Prahu". (37)

Ta též roku 1937 protestovala u ministerstva národní obrany proti zboření jednoho hradebního ravelinu a u městské rady královéhradecké proti zboření domů na Malém náměstí a jejich nahrazení činžovními domy.

Jednalo se tehdy o uzší soutěž na regulaci a případnou přestavbu některých částí starého města, kterou vypsal Spořitelna královéhradecká. K soutěži byli vyzváni architekti Dr. Jan Rejchl, Oldřich Liska, Václav Placák a Bohumil Hypšman. Projekt, který by citelně zasáhl do struktury starého města se naštěstí neuskutečnil. (38)

V letech 1935 až 1941 byla prováděna nákladná oprava katedrály sv. Ducha. Ožehavým úkolem bylo především odstranění vlhkosti, která ohrožovala základy chrámu, stoupala povážlivě do zdiva. Proto již r. 1935 započato s odborným ohledáním chrámového podzemí, základů a krypt, jež byly rovněž zasaženy vlhkem. Krypty byly vysušeny a opraveny firmou Ing. R. Schmidt za odborného dohledu Antonína Lišana. (39) Chrám byl nově vymalován, zvolen byl světlejší kolorit, pro kamenná chrámová žebra jemná proužková polychromie, jaká byla objevena při čištění žebor ve střední lodi v barvách červené, zelené a modré, jež pochází pravděpodobně z doby, kdy r. 1463 byl chrám opatřen kruchtou a kdy byl také malován, jak svědčí zachovalý nápis ve střední lodi na evangelní straně. Nástěnné přípory, jež nejsou z kamene, ale vyzděny z cihlových tvárníc a opa-

třeny omítkou, byly vymalovány barvou červené pálené cihly, v jižní městské sakristii byly odkryty nástěnné malby z doby kolem r. 1400, předstávající korunovací P. Marie, sv. Václava a sv. Františka. (40)

Na polích chrámové klenby mezi klenebními žebry byly vymalovány znaky všech královéhradeckých biskupů. Byla do držena heraldická přesnost v kresbě i v barvě. Datajná kresby všech znaků provedl arch. Božeh Dvořák, technicky je provedl na klenbě Štěpán Bárta, jehož práci je též tónování stěn a polychromování architektonických článků lodi. Obdobné tónování a polychromování v presbytáři je dílem Václava Doležala. Z malířské výzdoby z r. 1898 byly ponechány a restaurovány nástěnné obrazy Jana Heřmana v kněžišti a manderlové obrazy nad oblouky ve střední lodi.

Nový oltář provedla sochařská škola v Hořicích podle návrhu prof. Dufka pod vedením ředitele školy arch. Vokouna a učitele Vrátného. Autorem pěti soch oltáře je akad. sochař Emil Hlavica. Oltář byl zčásti pozlacen a zčásti polychromován. Současně byly upraveny firmou Josef Melzer chrámové varhany a postaveny nové malé varhany v biskupské oratoři na evangelní straně presbytáře. (41)

V létě 1940 byly provedeny obnovovací práce v kapli sv. Josefa. Se souhlasem pražského Památkového úřadu byl pověřen touto prací akad. sochař František Bartoš, který obnovil nejen fresku, ale i vnitřní olejomalby. (42)

Ve stejné době (1940-41) byl opraven též chrám sv. Anny v Hradci Králové - Kuklenách (renovace kříž, cesty, enamurování oltářů apod). Opravu fresky prováděl akad. sochař M. Baše. (43)

Od května do září 1941 byly prováděny nákladem 200.000K obnovovací práce v chrámu Nanebevzetí P. Marie. Nad opravou měl dozor dr. Wagner. V domění, že se naleznou pod omítkou staré fresky, byla prováděna sondáž kopule a penetivů. Na čištění Kramolinovy fresky metodem prof. Fr. Petra pracoval akad. sochař František Bartoš od 3. července do 15. srpna 1941. (44) To byla vlastně poslední nákladnější oprava hradecké památky před r. 1945.

Bylo velkým štěstím pro město Hradec Králové, že druhá světová válka je neochudila o historické či architektonické památky, že se nezměnil výtvarný obrys historického jádra.

Naše socialistická společnost vytvořila po druhé světové válce zcela nové podmínky pro ochranu památek. Vychází ze skutečnosti, že historické a umělecké hodnoty minulosti jsou součástí národní kultury a proto péče o ně a jejich záchranu se stává zákonitou povinností nejen jejich majitele, ale celé společnosti.

Nové urbanistické názory uplatňují ochranu památek při územním plánování a v rámci stavebního řádu, organicky začleňují nemovité památky do nové výstavby, do současného života společnosti a jejich kulturních i hospodářských potřeb. Tato forma ochrany památek je jedním z nových rysů památkové péče v socialismu.

Ministerstvo školství a kultury vyhlásilo v r. 1962 městskou památkovou rezervaci v Hradci Králové. (45) Účelem tohoto rozhodnutí bylo zabezpečit tomuto historickému celku (ohrazenému třídou Čs. armády a třídou Komenského); zvýšenou ochranu a zabezpečit uplatňování péče o jeho zachování, konzervaci a obnovu. Nedílným urbanistickým celkem je i památkově chráněný historický půdorys města a jeho prostorová a hmotná skladba. Mezi vybrané nemovité kulturní památky (tzv. rezervační objekty) patří celkem 63 objektů, mezi ostatní nemovité kulturní památky dalších 107 objektů. Předmětem památkové péče jsou však i ty objekty, které sice nejsou kulturními památkami; s nimiž však vzhledem k tomu, že jsou v památkovém prostředí, lze z hlediska územního plánu, dokumentace staveb a stavebních předpisů nakládat pouze v dohodě s památkovými orgány. Jsou to tzv. objekty památkového zájmu.

V hradecké památkové rezervaci se nové stavby i úpravy staveb včetně oprav a nátěrů průčelí, změn oken, dveří či krytin provádějí s ohledem na kulturně společenskou hodnotu památkových objektů a na význam a výtvarnou povahu prostředí rezervace.

Městský národní výbor v Hradci Králové snaží se postupně všechny stavební objekty, jež tvoří historickou pedastatu rezervace, tj. rezervační objekty, uvést do takového stavebního stavu, kterým bude zhodnocen jejich památkový význam a budou postupně odstraněny rušivé dodatečné stavební zásahy.

Hradec Králové má v celcích i v jednotlivostech zachované velké památkové hodnoty, které je třeba chránit a přivést je k uplatnění v nové socialistické společnosti. Je tu celkem 66 objektů gotických, 60 renesančních; 34 barokních a 24 významných staveb z 19. století. Obnova historického jádra města je nejen oceněním hodnot minulosti, ale také hospodářským činitelem, jehož pomocí Městský národní výbor dosahuje zlepšení bytového fondu. Na 950 bytových jednotek má být upraveno v památkové rezervaci, což představuje záchranu 200 historických památek i moderní bydlení v poetickém prostředí.

Nová výstavba Hradce Králové na území mezi pravým břehem Labe a nádražím způsobily, že tradiční centrum města se přesunulo tam a historické jádro bylo pomalu opouštěno. Tak se otázka jeho uchování stala velice svízelnou. Stará část města má však svou krásu, přitažlivost a životnost i dnes, kdy se snažíme historický areál oživit. Velké historické a výtvarné ensembles plánujeme využít jako společenská a kulturní střediska, historické náměstí znovu uplatnit pro velká shromáždění jako tomu bylo v minulosti, prostory starých domů jsou ideální pro realizaci intimních vináren a hospůdek, které byly nově zřízeny v domech čp. 10-12, 41, 81, 85, 165 a 175. (46)

Současně s obnovou domů neustále pokračují archeologické výzkumy, které jsou cenným příspěvkem k historii rezervačního areálu. (47) Archeologové si všimají výstavby i mimo rezervaci, i v těchto místech se můžeme setkat s důležitými reliktami, neboť středověké osídlení předměstí bylo velmi rozsáhlé.

Je příznačné, že se začíná věnovat pozornost i památkám dělnického hnutí. Byly odhaleny pamětní desky, připomínající události či místa bojů dělnické třídy a KSČ a

v roce 1970 vybudováno Muzeum dělnického hnutí v památném domě U Švagerků.

Byl vypracován seznam nemovitých kulturních památek města a okresu, který je stále doplňován, zejména o památky dělnického hnutí. Zahrnuje o významné stavební objekty 20. století, na nichž se podíleli významní čeští architekti (Kotěra, Gečár, Novotný, Janák atd.), ale též zbytky pevnostních budov a fortifikací. (48)

Co je však nejdůležitější: obnova starých domů se plánovitě realizuje. V domě čp. 34 U Špuláků byla zřízena svatební síň Městského národního výboru, sousední palác biskupství (čp. 35) byl využit pro instalaci sbírek moderního českého umění Krajské galerie. Důkladnou změnu prodělaly domy čp. 63 až 74 v Rokytanské ulici, takže lze hovořit vlastně o regeneraci této půvabné uličky v sousedství Bílé věže. V letech 1967 až 1970 byl podle projektu doc. Dr. Ing. Jana Rejehla obnoven komplex domů čp. 2, 3, 4, roku 1971 dokončena rekonstrukce domů čp. 10 - 12. Vnitřně byly přestavěny domy čp. 21, 22, 23, 24, 25, částečně v přízemí a v zadních traktech domy čp. 26 až 30; při čemž dostaly nové fasády. Roku 1969 byl rekonstruován dům čp. 108 v Dlouhé ulici. Dále byla provedena rekonstrukce domů čp. 84; 85, 86, 87 a 88 v Palackého třídě a na náměstí V kopečku, při níž v podzemí byla zřízena stylová vinárna "U cechů" podle projektu Ing. F. Čurdy.

Byly opraveny též domy čp. 44 a 45 v ulici Karla Komara. Již v roce 1936 měly být oba tyto domy, jež patřily pivovaru, zbořeny a na jejich místě vystavěn nový dům. Nestalo se tak pro protest Památkového úřadu a některých jednotlivců, mezi nimiž nechyběl ani Ludvík Domečka. (49)

Nevhlednou fasádu dostala budova býv. vojenské nemocnice čp. 95. Roku 1949 byla vnitřně přestavěno divadlo čp. 98 v Dlouhé ulici.

Nedávno byla dokončena rekonstrukce domů čp. 213 v Dlouhé ulici a čp. 210 v Úzké ulici a probíhá přestavba domu čp. 211 v Dlouhé ulici. Nákladná je rekonstrukce domů čp. 142 (se žebrovou klenbou podélně), 143 a 144 a domů

čp. 153; 154; 155 a 156 na Žižkově náměstí a domů čp. 5; 6; 7, 8 a 9 na Husově náměstí.

Počítá se se záměrem rekonstrukce domů čp. 75 a 76 na náměstí V kopečku a staré radnice čp. 1 na Žižkově náměstí, jejíž úpravu vypracoval doc. Dr. Jan Rejchl.

U řady domů v památkové rezervaci i mimo ni byly obnoveny fasády, někde byla upravena přízemí domů pro moderní prodejny (např. čp. 26-30, 149, 150). Na domě čp. 129 byla zachráněna ukázka sgrafit ze Zjevení sv. Jana. Památková rezervace byla též obohacena o plastiky. Na domě čp. 149 je reliéf Ladislava Faltajska připomínající revoluční události, jež proběhly na náměstí v l. 1905, 1918, 1945 a 1948. Naproti na bývalé jezuitské koleji čp. 32, v místech, kde stával rodný dům Bohuslava Balbína, byla r. 1969 osazena bronzová busta B. Balbína od sochaře Josefa Škody. O řadu záchranných akcí se přičinili i členové Klubu památek a ochrany přírody v Hradci Králové.

Poznali jsme, že od 19. století se trvale rozšiřuje a stupňuje zájem o památky a historické objekty vůbec. (50) Zatím co dříve byl zájem převážně omezen jen na vnější architektonický výraz historických budov, postupně se rozšiřoval na celý organismus památkového objektu. Také vztah historiků, techniků a architektů k pojetí obnovy památek se změnil od utilitárního obsahu až k takovým architektonickým řešením, která zachovávají nejen všechny hodnoty regenerovaných objektů, ale nově je uplatní a zvýrazní. Historický objekt se nestane museálním exponátem, ale naopak živou součástí našeho životního prostředí. Také památková péče značně překračuje rámec pouhé konzervace dochovaného starého stavu, je chápána velmi komplexně v úzké souvislosti s poznáním umělecko historické podstaty památek a prostředí, v němž vznikly.

Současná státní památková péče není tedy zdaleka jen opravou památek, jak se prováděla dříve, v mnoha případech jde o velmi náročné rekonstrukce a přestavby celých areálů, vyžadujících značného finančního nákladu. Socialistický stát nezlituje těchto prostředků, neboť kulturní památky představují nejen doklady hmotné kultury a tvořivé práce našeho

lidu, ale jsou i významnou složkou životního prostředí a tvořivě přispívají ke kulturnímu rozvoji nového socialistického člověka.

Aleš DOUBRAVA

P o z n á m k y

1. Na příklad primas Martin Cejp z Pečlínovce daruje r. 1583 zvon ke kostelíku sv. Jana na Zámečku a je r. 1585 jedním z hlavních dárců na velký rovátník literáckému bratrstvu u sv. Ducha.
(L. Domečka: Martin Cejp z Pečlínovce, primas královéhradecký, Osvěta lidu, 1926, č. 59. Zvon z r. 1583 na Kopci sv. Jana, Kraj královéhradecký, 1924, č. 97-98.)
Roku 1698 věnovala vdova po primasu Seheyovi, roz. Rodevská 700 zl. na výzdobu chrámu P. Marie a r. 1700 1.500 zl. na zvony. Tobiáš Vostatek věnoval odkaz na opravu Jiřikovy kašny, zemřel r. 1621 a jeho majetek byl konfiskován. (Fr. Tichý: Závěš Tobiáše Vostatka, Ratibor 1909, č. 19, str. 8. Závěš Tobiáše Vostatka, Osvěta lidu 1924, č. 24.)
2. K. J. Biener z Bienenberka: Geschichte der Stadt Königgrätz. I. Prag 1780, str. 240-241.
3. Ivo Kořán: Umění a umělci baroka v Hradci Králové. Umění, roč. XIX, 1971, str. 35-69, 136-189.
4. Fr. Tichý: Kašna Jiřikova, Osvěta lidu 1909, č. 31.
B. S.: Kašna u Jiřika v Hradci Králové, Ratibor 1912, č. 9., str. 2-3. Památná kašna Jiřikova na Velkém náměstí v Hradci Králové, Obnova 1915, č. 46.

Ludvík Domečka: Kamenná kašna z 15. století v Hradci Králové. Časopis Společnosti přátel starožitností 1927, str. 192.

Bývalá kašna kamenná z 15. století v Hradci Králové, ČSPS 1927, č. 27-30.

Kde stávala v Hradci Králové kašna krále Jiřího. Východočeská národní politika, příloha 28. 7. 1942.

5. Fr. Tichý: Rázovitá starohradecká památka - schodiště "Bono publico" a jeho opravy před 60ti lety. Kraj královéhradecký 1942, č. 21.
L. Domečka: Schody Bono publico. Osvěta lidu 1924, č. 38.
6. J. E. Vocel: Zlaté závitky královéhradecké. ČČM 1853, str. 573 - 581.
7. L. Domečka: Zpráva o zlatých závitcích, r. 1889 v Hradci Králové nalezených. Věstník československých muzeí a epolků archeologických 1897, str. 97 - 100.
8. Podivná bronzová nádoba, nalezená na Pražském Předměstí r. 1821. Kraj královéhradecký 1931, č. 40.
9. J. J. Solaf: Dějepis Hradce Králové n.L. a biskupství hradeckého. Praha 1870, str. 459 - 460.
10. Ludvík Domečka: Kaple sv. Klimenta. Osvěta lidu 1928, č. 20.
11. Přání k novému roku 1858. Litografie Ladislava Pospíšila v Hradci Králové. 40,5 cm a 25,5 cm. Archiv muzea v Hradci Králové, ikonografie HK 28.
Viz též: Požár kostela Panny Marie na Velkém náměstí v Hradci Králové, Obnova 1916, č. 2.
12. Stanoveny Jednoty k opravení katedrálního chrámu Páně Kralohradeckého.
In: J. J. Solaf: Dějepis Hradce Králové n.L. a biskupství hradeckého Praha 1870, str. 407 - 413.
13. Nynější stav a opravení biskupského hlavního chrámu sv. Ducha v Hradci Králové.

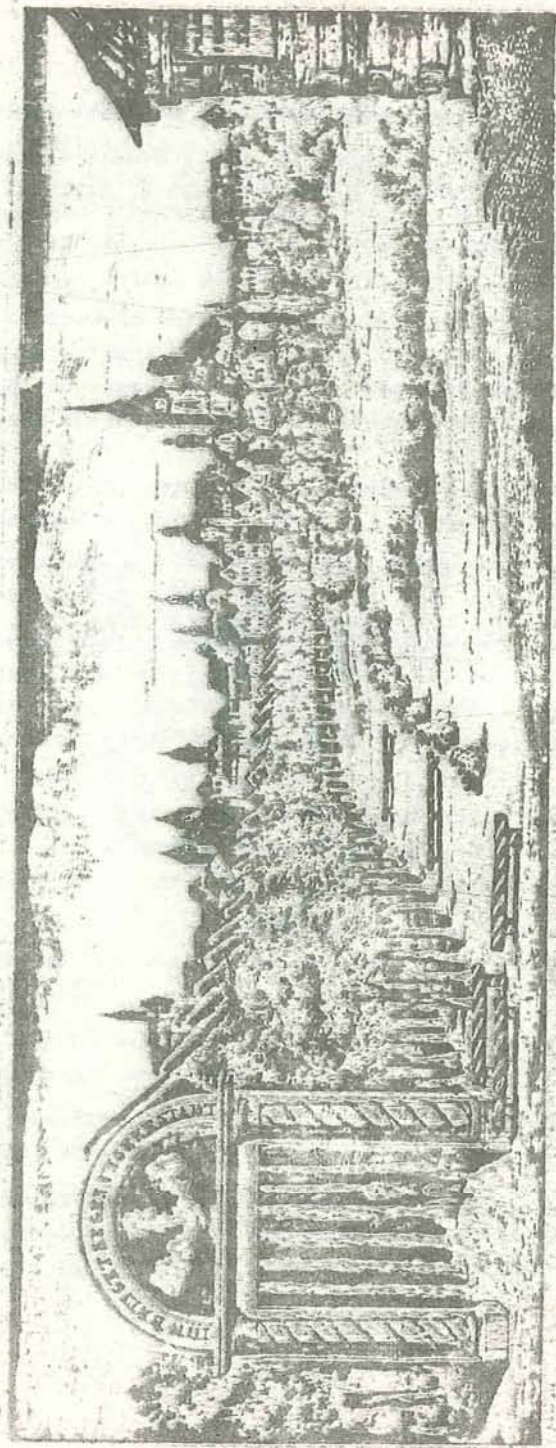
- In: J. J. Solaf: Dějepis Hradce Králové n.L. a biskupství hradeckého Praha 1870, str. 413 - 425.
 Rozpočet výloh, jichž na opravení hlavního chrámu Du-
 cha svatého v Hradci Králové se zapotřebí bude.
 In: J. J. Solaf: Dějepis Hradce Králové n.L. a biskup-
 ství hradeckého Praha 1870, str. 425 - 426.
14. Obnova katedrálního chrámu sv. Duha v Hradci Králové
 r. 1898. Method 1899, str. 11 - 16, 28 - 32.
 Nová votivní okna v katedrálním chrámu Páně sv. Duha
 v Hradci Králové. Obnova 1916, č. 45, str. 2 - 3.
 15. Krajan 1872, č. 4
 Viz též: J. Simon: Staré domy královéhradecké, Králo-
 véhradecko, 1936 - 1937, č. 5, str. 132 - 138.
 16. Za zachování Kropáčky. Osvěta lidu 1906, č. 54.
 17. Z. Wirth: Věž Kropáčka v Hradci Králové. ČSPS 1907,
 str. 58 - 60. Ještě Kropáčka. Osvěta lidu 1906, č. 38.
 Kropáčka "nesmí padnout"! Obnova 1906, č. 15.
 Kropáčka v Hradci Králové. Osvěta lidu 1906, č. 73.
 18. A. Kutal: Fragment Piety v Hradci Králové, ČSPS 1951,
 str. 139 - 152.
 19. Věstník Klubu Za starou Prahu, 1910, č. 8., str. 57-58.
 Krása našeho domova, 1911, č. 4., str. 62 - 65.
 Přestavba Galvasových domů v Hradci Králové, Kraj králo-
 véhradecký 1910, č. 11.
 20. Archiv muzea v Hradci Králové, sign. LMA 4804.
 21. Několik slov o opravení mariánské svatyně v Hradci
 Králové. Obnova 1903, č. 45 - 46.
 Oprava chrámu Panny Marie v Hradci Králové. Ratibor
 1903, str. 667.
 22. Ludvík Domečka: Sousoší na náměstí v Hradci Králové,
 ČSPS 1918, str. 1 - 3.
 23. Přátelům náměstí Hradce Králové. Kraj královéhradecký
 1928, č. 14.
 24. K stavebním úpravám ve starém Hradci. Kraj králové-
 hradecký 1929, č. 44.
 Viz též: Ať žije smysl pro ochranu památek, Osvěta
 lidu 1912, č. 81.
 25. Domečka: Z Hradce Králové. ČSPS, 1925, str. 152 - 153.
 26. L. Domečka: Z Hradce Králové, ČSPS, 1925, str. 149 - 152.
 27. L. Domečka: Nejstarší kostel v Hradci Králové, ČSPS
 1927, str. 69 - 76.
 Základy kaple sv. Klimenta v Hradci Králové. Kraj krá-
 lovéhradecký, 1926, č. 90.
 Gotická kaple sv. Klimenta v Hradci Králové. Kraj krá-
 lovéhradecký, 1926, č. 94.
 28. Opravy nejvýznamnější stavební památky hradecké. Kraj
 královéhradecký 1927, č. 1.
 Oprava hradeckého semináře. Kraj královéhradecký 1927,
 čp. 53.
 Úprava seminářského kostela v Hradci Králové. Kraj
 královéhradecký 1927, č. 54.
 Staré zdi hradecké. Kraj královéhradecký 1928, č. 65-66.
 Opravy v kapli sv. Klimenta. Kraj královéhradecký 1928,
 č. 23.
 Křížová cesta v kapli sv. Klimenta v Hradci Králové.
 Kraj královéhradecký 1927, č. 55.
 29. L. Domečka: Oprava hradeckého zvonu Augustina. Kraj
 královéhradecký 1928, č. 18.
 L. Domečka: Zvon Augustin v Hradci Králové. ČSPS 1937,
 str. 57 - 63.
 L. Domečka: Střecha Bílé věže a její nynější oprava.
 Osvěta lidu 1935, č. 76.
 30. Objevená hradební věž se střílnami v Hradci Králové.
 Kraj královéhradecký 1929, č. 44.
 31. Základy purkrabského domu v Hradci Králové. Kraj krá-
 lovéhradecký 1930, č. 39.
 Oprava bývalého purkrabského domu v Hradci Králové.
 Kraj královéhradecký 1930, č. 42.

- Purkrabeký dům a jeho oprava. ČSPS 1933, str. 30 - 33.
Purkrabeká budova v Hradci Králové. Krása našeho domova 1933, str. 102 - 103.
32. L. Domečka: Socha na Malém náměstí v Hradci Králové. Kraj královéhradecký 1930, č. 16.
Socha sv. Jana Nepomuckého na Malém náměstí. Štít 1931, č. 21.
33. Zakoupený kostelík. Rozhledy 1935, č. 16, str. 3.
J. Kaňka: Kostelík v Jiráskových sadech. Kraj královéhradecký 1935, č. 74.
Dřevěný východoslovenský kostelík. Rozhledy 1935, č. 24, str. 3.
34. Obnovený kostelík sv. Jana na Zámečku. Kraj královéhradecký 1934, č. 7, str. 5
35. Fr. Rejchrt: Pamětní desky episcopátů v Hradci Králové. Královéhradecko 1935-36, str. 53 - 54.
Fr. Rejchrt: Nové pamětní desky v Hradci Králové. Královéhradecko 1935 - 36, č. 4., str. 118 - 120.
Fr. Rejchrt: Pamětní desky na Hradecku. Královéhradecko, 1936 - 37, str. 58 - 59.
Odhalení Kampelíkovy pamětní desky. Kraj královéhradecký 1935, č. 40.
36. Lud. Domečka: Stará radnice v Hradci Králové. Hradec Králové 1937, str. 22.
37. Ludvík Domečka: Stará radnice v Hradci Králové. ČSPS 1939, str. 48.
38. Snahy o přestavbu starého města shrnul již v roce 1929 Frant. Radouš. Šlo především o důvody komunikační, obchodní a hospodářské.
Viz Fr. Radouš: Úprava starého Hradce. Osvěta lidu 1929, č. 1.
Karel Mlynář: Královéhradecká spořitelna pro oživení starého Hradce. Zvl. otisk ze 74- účetní zprávy spořitelny. Spořitelna královéhradecká 1937.
- Karel Mlynář: Proč a jak má být přestavován starý Hradec. Královéhradecko 1937 - 38, č. 1, str. 14 - 15, č. 3., str. 33 - 35, č. 4., str. 59 - 61.
39. L. Domečka: Otevřená hrobka v kněžičtí kostela sv. Ducha v Hradci Králové. Kraj královéhradecký 1935, č. 57.
Týž: Otevřená hrobka pod kostelem sv. Ducha. Kraj královéhradecký 1935, č. 58.
Týž: Ještě o hrobce v kostele sv. Ducha v Hradci Králové. Kraj královéhradecký 1935, č. 62.
Týž: Úprava otevřené hrobky v kostele sv. Ducha. Kraj královéhradecký 1935, č. 67.
Týž: Nové kamenné nálezy v základech kostela sv. Ducha. Kraj královéhradecký 1935, č. 87.
Gotické nálezy v chrámu sv. Ducha v Hradci Králové. Východočes. Národní politika, příloha 7. 4. 1939.
H. Doskočil: K otevření krypt v katedrálím chrámu sv. Ducha v Hradci Králové. Ročenka Spořitelny královéhradecké 1938, str. 57 - 62.
40. Nález starých maleb v kostele sv. Ducha. Východočeská Národní politika, příloha 21. 9. 1939.
41. Balší úpravy katedrály sv. Ducha. Východočeská Národní politika, příloha 12. 1. 1940.
Oltář sestávající ze 320 částí. Nákladné opravy v kostele sv. Ducha v Hradci Králové. Východočeská Národní politika, příloha 27. 8. 1940.
E. Rejmanek: Nový oltář v chrámu sv. Ducha. Osvěta lidu 1940, č. 35.
H. Doskočil: Oprava a výzdoba katedrály v l. 1939 -1941. Časové úvahy č. 369, 1941, str. 21 - 35.
Škola tři roky pracovala na gotickém oltáři. Východočeská Národní politika, příloha 21. září 1940.
Chrám sv. Ducha před znovutevřením. Východočeská Národní politika, příloha 22. 1. 1941.
42. Zachráněné fresko v královéhradeckém chrámu. Východočeská Národní politika, příloha 30. 6. 1940.

43. Památný chrám v Kuklenách se opravuje. Východočeská Národní politika, příloha 23. 8. 1940.
Památný chrám sv. Anny v Kuklenách se opravuje- Hlasy českého severovýchodu 1940, č. 33., str. 4.
Památný chrám v Kuklenách opraven. Východočeská Národní politika, příloha 12. 8. 1942.
44. Před opravou chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Východočeská Národní politika, příloha 24. 5. 1941.
Pečlivé renovační práce v královéhradeckém chrámu Panny Marie. Východočeská Národní politika, příloha 5. 7. 1941.
Druhý královéhradecký stavitelský klenot opraven. Východočeská Národní politika, příloha 12. 9. 1941.
45. Výnos ministerstva školství a kultury ze dne 8. února 1962, čj. 4 162/62 - V/2.
46. Seznam rezervačních objektů a některých dalších domů etisklí: V. Květenaký, J. Šála: Hradec Králové - městská památková rezervace. Hradec Králové, 1963.
Aleš Doubrava: Ulicemi města Hradce. Zpravodaj MěstNV v Hradci Králové 1970, č. 1-10.
Viz též: J. Navrátil: Staré město mění tvář. Hradecký kulturní měsíčník, duben 1962, str. 7.
Staré město ožije do krásy, Nové Hradecko 1962, č. 5.
47. M. Richter - V. Vokolek: První etapa výzkumu v Hradci Králové. Archeologické rozhledy 1971, XXIII/5, str. 605 - 616.
48. O. Jaroš: Hradec Králové: Pevnostní systém 18. století. Hradec Králové, 1968.
49. L. Domečka: Dva ohrožené dmy v Hradci Králové, ČSPS 1936, str. 94.
50. Přehled úsilí o ochranu památek do 90. let 19. století. podal J. Haasz: Ochrana památek a starožitností u nás. Český lid 1894, str. 168 - 178, 366 - 375.

Základní údaje o památkové péči v Hradci Králové viz
Aleš Doubrava : Památková péče v Hradci Králové,
Zpravodaj MěstNV v Hradci Králové č. 21/1974, str. 10-12.

K.K.Kreisstadt Königgrätz.

A.Groll a I.Ott: Pražská brána - konec 18.století

A.Groll a I.Ott: Slezská brána - konec 18. století

LITERÁRNÍ
M Í S T O P I S
HRADCE KRÁLOVÉ

Sestavil PhDr. Jiří
Malina

- 1613 zem. Jan Assulinus - školní inspektor
1621 nar. Bohuslav Ludvík Alois Balbín z Vorlíčného-
filelog, z. 1688
1918 nar. Ladislav Bareš - trumpetista
1906 nar. Jaroslav Bartl - spisovatel - z. 1945
1878 nar. Otakar Baš - právník - z. 1940
1899 zem. Josef Baše (pseud. Antonovitz) - básník,
humorista, publicista - n. 1850
1954 zem. Libuše Baudyšová - prozatérka - n. 1877
1846 nar. Bohumil Bauše - přírodovědec, fejetonista,
z. 1924
1918 nar. Josef Bek - herec
1921 nar. Libuše Benešová - výtvarnice
1888 nar. Miloš Beránek - malíř - z. 1937
1946 nar. Zdeněk Bláha - grafik
1943 nar. Jiří Bohdanecký - malíř
1924 nar. Zdeněk Bouček - entomolog
1936 zem. Ladislav Brtnický - básník, překladatel,
n. 1858
1958 zem. Jaroslav Brychta - bioklimatolog - n. 1899
1902 zem. Eduard Jan Nep. Brynych - nábož. spisovatel,
biskup, n. 1846

- 1888 nar. Vendelín Buben - filelog - z. 1956
1923 nar. Karel Bubeníček - architekt
1914 nar. Václav Capeušek - architekt
1529 nar. Martin Cejp z Peclínovce, humanista, z. 1599
v HK
1932 nar. Jan Císař - div. kritik a teoretik
1930 zem. Karel Císař - kapelník - n. 1879
1864 nar. Adolf Černý (pseud. Jan Rokyta) - spisovatel,
z. 1952
1887 nar. Jiří Červeny - spisovatel, kabaretiér - z. 1962
1896 zem. Václav Fr. Červeny - hudeb. nástrojář - n. 1819
1780 nar. Josef František Devoty - kněz a spisovatel,
z. 1865
1738 nar. Karel Devoty - řezbář - z. 1817
1929 zem. Jan Divecký - publicista, překladatel - n. 1871
1931 zem. Stanislav Dobš - hudeb. pedagog - n. 1867
1898 nar. Adolf Doležal - malíř
1866 nar. Gustav Domabyl - papežský prelát
1937 zem. Ludvík Domečka - historik - n. 1861
1935 nar. Aleš Doubrava - historik, publicista
1909 nar. Ota Dub - dram. spisovatel, romanopisec
1886 nar. Jaroslav Durych - spisovatel - z. 1962
1931 nar. Viktor Dušil - dram. spisovatel
1918 nar. Břetislav Dvořák - malíř, film. kreslíř
1881 nar. Gustav Dvořák - básník
1903 nar. Růžena Dvořáková - Kopalová - malířka
1904 nar. Pavel Fraenkl - spisovatel, lit. kritik-
(badatel o Šfezinevi)
1868 nar. Zdeněk Franta - liter. kritik, překladatel
z. 1943
1879 nar. Alois Fiala - tenorista - z. 1940
1850 nar. Jan Fridrich Fiala - tenorista - z. 1910
1909 nar. Jiří Fiedler - operní režisér

- 1912 nar. Viktor Fischl - básník
 1730 nar. Josef Kristián Fleeschler - nábož., spisovatel
 z. 1792
 1911 nar. Milena Fňouková - malířka
 1908 nar. Nelly Gaierová - zpěvačka
 1929 zem. Jaroslav Goll - básník, historik - n. 1846
 1791 nar. Karel Bedřich Grünwald - malíř, krajinář,
 z. 1849 v HK
 1893 nar. Emerich Güttler - botanik - z. 1966
 1730 nar. Ignác Haas - varhaník - z. 1800 v HK
 1768 zem. Václav Antonín Haas - varhaník - n. 1694
 1896 nar. Jaroslav Hala - sochař
 1886 nar. Emil Hájek - klavírista, varhaník
 1882 nar. Jaroslav Hájek - virtuos na housle - z. 1919
 1526 nar. Martin Hanno - humanistický básník - z. 1550
 1806 nar. Antonín Hanuš - spisovatel, překladatel,
 z. 1877
 1904 nar. Vladimír Havel - malíř
 1805 nar. František Xaver Havránek - nábož., spisovatel - z. 1867
 1901 nar. Josef Herynk - prof. organ., technologie
 1900 nar. Bohdan Heřmanek - malíř
 1841 nar. Emil Herrman - právník - z. 1892
 1839 nar. Gustav Vratislav Herrmann - spisovatel, pře-
 kladatel - z. 1873 v HK
 1898 nar. Ludmila Mesounová-Müllerová - textilní výtvarn.
 1941 zem. Ludvík Hnyk - hudební nakladatel - n. 1869
 1892 nar. Josef Holoubek - malíř
 1926 nar. Jiří Holý - malíř
 1913 nar. Bedřich Horálek - malíř
 1901 nar. Jiří Hromada - právník, odbor., spisovatel
 1901 nar. Emil Mršel - novinář - z. 1972
 1895 nar. Karel Mršel - houslista
 1885 nar. Václav Mrubý - historik - z. 1933
 1923 nar. Jindřich Hryzlik - malíř
 1921 nar. Miroslav Hubáček - filmový režisér

- 1930 zem. Antonín Hudec - malíř - n. 1870
 1894 nar. Antonín Huaník - letecký konstruktér - z. 1949
 1923 nar. Ladislav Chalupský - architekt
 1847 nar. Bohdan Chiteva - publicista, překladatel
 z. 1929
 1927 nar. Ěva Chmelařová-Siblíková - průmysl. výtvarnice
 1916 nar. Jaroslav Jakubek - klarinetista
 1902 nar. Rudolf Jakoubek - ml. - grafik
 1923 nar. Jaromír Janáček - publicista, střihač film., st.
 Barrandov
 1888 nar. Vladimír Javůrek - otolaryngolog, balneolog-
 z. 1946
 1777 nar. Athanas Jelinek - malíř
 1920 nar. Václav Jiráček - dirigent
 1867 nar. Jan Evangelista Jirásek - lékař, žurnalista-
 z. 1925
 1919 nar. Vítězslav Jungbauer - sochař
 1868 nar. Václav Kafka - chirurg - z. 1946
 1872 zem. Frant. Cyril Kappelík - lékař, spisovatel -
 n. 1805
 poč. 16. stol. nar. Jindřich Klebeleattel - nábož., spiso-
 vatel
 1822 nar. Jan Ludvík Klemens - malíř - z. 1866
 1933 nar. Vladimír Klevis - spisovatel
 1846 nar. Ivan Klicpera - spisovatel - z. 1881
 1916 nar. Jaroslav Klíma - dramatik (vl. jm. Bedř. Kubala)
 1917 zem. Bohumila Klimešová - národopis. pracovníce -
 n. 1851
 1909 zem. Jan Květoslav Klumpar - pedeg. spisovatel -
 n. 1826
 1908 nar. Svatopluk Knepr - ped. a dirigent
 1863 nar. Hynek Kollmann - historik 17. stol. - z. 1938
 1891 nar. Jan Kopecký - učitel hudby - z. 1955
 1924 nar. Libuše Korandová-Dvoraká - keramička

1862 nar. Jaroslav Kocina - básník; spis. pro mládež
z. 1928

1891 nar. Jiří Kocina - malíř, grafik

1909 nar. Miloš Král - profesor, spisovatel

1934 zem. Dominánik Kratochvíl - kapelník - n. 1868

1897 nar. František Kubišta - výt. teoretik

1916 nar. Bedřich Kubala - herec, libretista

1844 nar. Jan Kukla - nábož. spisovatel

1841 nar. Vilém Kupfer - litograf

1880 zem. František Lauermann - literát - n. 1798

1904 nar. Milada Lexová - malířka

1943 zem. Miloš Ler - archivář h.m. Prahy - n. 1888

1893 nar. Jan Loriš - hist. výtvarn. umění, kreslíř
ex libris - z. 1953

1911 nar. Gustav Louženský - architekt, projektant

1614 nar. Cyprián Lvovický ze Lvovic - matematik,
hvězdář - z. 1574

1921 zem. Alois Mačák - voj. kapelník - n. 1857

1877 nar. Jaroslav Mačák - publicista, dram. spiso-
vatel (pseud. Jan Klen) - z. 1903 v HK

1924 nar. Emanuel Macek - liter. historik

1877 nar. Jan Malíř - publicista, básník, - z. 1909

1922 nar. Alice Marešová-Smolková - průmysl. výtvarnice
(sklo)

1952 zem. Ema Marešová - pianistka - n. 1882

1868 nar. Bohuslav Mašek - astronom, red. Říše hvězd-
z. 1955

1891 nar. Jan Matějka - právník, publicista - z. 1953

1890 nar. Rudolf Medek - básník - z. 1940

1886 nar. Josef Michal - hudebník a etnograf - z. 1961

1945 zem. Mořic Michálek - pedag. publicista - n. 1871

1948 zem. Jaroslav Mikan - hudeb. spisovatel - n. 1881

1864 nar. Adolf Mikeš - klavírista - z. 1929

1923 nar. Jaromír Mikulka - historik, publicista

1891 nar. Ema Miřiovská - sopranistka

1558 nar. Ondřej Modestín - jazykovědec - z. 1602

1924 nar. Jiří Morávek - malíř

1924 nar. Jaroslav Mrva - malíř

1859 nar. Augustin Eugen Mužik - spisovatel, básník,
z. 1925

1845 nar. Antonín Mužik - nábož. spisovatel - z. 1877

1939 zem. Josef Netuka - lit. historik, překladatel -
n. 1882

1872 nar. Arno Novák - malíř, z. 1914

1926 nar. Vítězslav Novák - architekt

1951 nar. Otomar Novák - geolog - z. 1892

1924 nar. Rudolf Novotný - malíř

1957 zem. Václav Novotný - voj. kapelník - n. 1883
nar. Blažej Nožička z Votína - spisovatel -
zem. asi 1568

1870 nar. Miroslav Oehm - odb. spisovatel - z. 1912 v HK

1927 nar. Jaromír Paclt - hudební kritik

1903 zem. Jan Duchoslav Panýrek - básník - nar. 1839

1880 nar. Jan Pavlík - novinář, redaktor Královéhradeckého kraje

1562 zem. Vít Pekelský - básník - n. 1530 v HK

1902 zem. Jaroslav František Pešina - redaktor dram.
spisovatel - nar. 1844

1916 nar. Rudolf Pešek - operní komik

1782 nar. Václav Michal Pešina z Čechorodu - kazatel,
spisovatel - zem. 1859

1946 zem. Karel Petr - hudební pedagog - nar. 1901

1839 nar. Antonín Petrof - stavitel pian - z. 1916 v HK

1881 nar. Antonín Petrof - stavitel pian - z. 1964

1897 nar. Julius Pfeiffer - malíř

1880 nar. Karel Pícka - spisovatel - z. 1953

1956 zem. Mořic Pícha - biskup, tel. spisovatel - n. 1869

1898 nar. Nina Pišková - herečka

1880 nar. Frant. Pitaš (F.P. Novohradský) - básník, redakt.

1556 nar. Václav Plácel z Elbinku - právník - z. 1604 v HK

- 1740 nar. Jan Václav Pohl - jazykovědec - z. 1790
 1836 nar. Martin Pokorný - matematik, fyzik - z. 1900
 1812 nar. Jaroslav Pospíšil - knihkupec, nakladatel-
 zem. 1889
 1868 zem. Jan Hostivít Pospíšil - tiskař - nar. 1785
 1820 nar. Ladislav Jan Pospíšil - knihťiekař - z. 1891 HK
 1929 nar. Vladimír Preclík - sochař
 1875 nar. Antonín Prokop - numismatik - z. 1954
 1892 nar. Ludmila Prokopová - operní pěvkyně ND, zasl.
 umělkyně Bulharska - z. 1959
 1928 nar. Ludmila Purkyňová - jevištní výtvarnice
- zač. 16. stol. nar. Jan Racek - humanit. básník - z. 1581
 1890 nar. Viliam Rajtr - hodel. konc. mistr - z. 1951
 1776 nar. Josef Miloslav Rautenkranc - nar. buditel,
 básník, překladatel - z. 1817
 1899 nar. Jan Rejchl - architekt, malíř, grafik
 1915 nar. Magda Rejchlová - hudebně věd. pracovnice
 1935 zem. František Reyl - kapitul. probošt v HK, nábož.
 spisovatel - nar. 1865
 1804 nar. Karel Rokitanski - lékař - zem. 1878
 1948 nar. Eva Rozkovcová - výtvarnice
 1900 nar. Bohumil Ryba - klas. filolog. archeolog
- 1898 zem. František Řezníček - malíř podobizen - z. 1814
 1932 nar. Jan Řezníček - varhaník, sbormistr
- 1900 nar. Karel Seifert - architekt - z. 1927
 1833 nar. Josef Scheiwl - malíř - z. 1912
 1959 zem. Josef Sklenář - právník, publicista
 1884 nar. František Snotlacha - mykolog - z. 1956
 1928 nar. Václav Snitil - houslista
 1923 nar. Blanka Sommerová - koncertní pěvkyně
 1908 nar. Božena Spalová - malířka, ilustrátorka
 1870 nar. Josef Springer - nakladatel, archivář - z. 1949
 1830 nar. František Srdínko - nábož. spisovatel
 1892 zem. Kristian Stefan - pedag. spisovatel - n. 1819

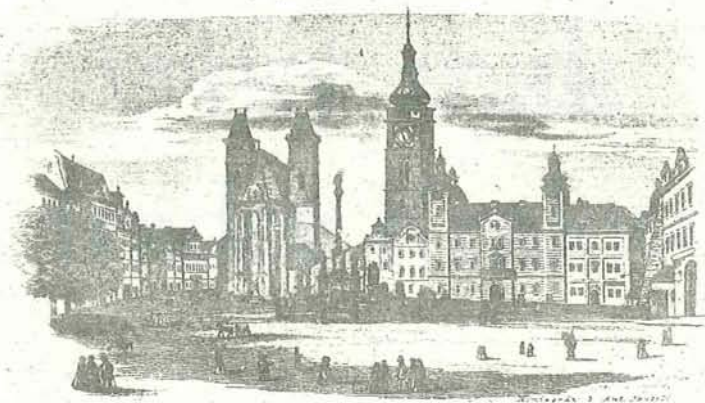
- 1905 zem. Vilém Steimann - klas. filolog - n. 1840
 2. pol. XV. stol. nar. Jan Straka - malíř, stavitel -
 zem. 1558 v HK
 1924 nar. Jaroslava Strojčková - dram. spisovatelka
 1926 nar. Jiří Ščerbakov - malíř a grafik
 1554 zem. Jan Šentiger - lékař, básník - n. koncem XV. st.
 1902 nar. Bedřich Šimon - malíř, výtvarník
 1370 nar. Jan Šindel - hvězdář, lékař - z. 1443
 1924 nar. Zdeněk Šnaiberg - basista
 1766 nar. Karel Sudimír Šnajdr - básník, právník - z. 1835
 1946 zem. Josef Šora, filolog-romanieta - nar. 1873
 1914 nar. Svytlahňv Šora - houslový virtuos
 1839 nar. František Štolba - chemik
 1846 nar. Josef Štolba - právník, dram. spisovatel - z. 1930
 1893 nar. Emil Šubrť - básník - z. 1915
 1833 nar. Miroslav Švagerka - malíř
 1909 nar. Václav Švarc - spisovatel
 1919 nar. Václav Švorc - herec
 1885 nar. Ladislav Švejar - publicista, spisovatel
 1741 nar. František Švenda - kronikář HK - z. 1833
- 1711 nar. Jan Kliment Tibelli - tiskař - z. 1775
 1930 nar. Naděžda Tichovská-Pisařová - průmyslová vý-
 tvárnice - sklo
 1888 nar. František Tichý - publicista, muzejní knihovnik-
 zem. 1961 v HK
 1935 nar. Oldřich Tlustoř - medailér
 1878 nar. Jiří Vladimír Tolman - kult. pracovník, knihk.
 1906 nar. Miroslava Tomanevá - dram. spisovatelka
 1871 nar. František Tomášek - novinář - z. 1938
 1818 nar. Václav Vladivoj Tomek - dějepisec, filosof -
 z. 1905
 1953 zem. Karel Tomiček - dirigent - nar. 1907
 1889 nar. Maria Tumlířová - edb. publicistka v zeměděl.
 1859 nar. František Ulrich - starosta HK, básník - z. 1939

- 1893 zem. Josef Vacek - čes. kanter - nar. 1843
 1889 nar. Emil Vachek - spisovatel - z. 1964
 1902 nar. Jaroslav Raimund Vávra - romanopisec, cestovatel
 1911 nar. Otakar Vávra - filmový režisér
 1848 nar. Jan Vavřina - malíř - z. 1881
 1930 nar. Vladimír Vavřínek - publicista
 1946 zem. Josef Vejvara - novinář, prozaik - n. 1869
 1928 zem. Josef Vocásek - pedagog - nar. 1844
 1603 zem. Jiří Vodička z Horažďovic - hum. spisovatel -
 narození neznámo
 1884 zem. Josef Vojtěch - varhaník - n. 1805
 1908 nar. Erna Volavková - Süssermannová - módní návrhářka
 1888 zem. Tomáš Vorbes - pedagog - n. 1815
 zač. 16. stol. nar. Jan Vorličný - vod. stavitel, skládal
 nábož. žalmy - zem. 1575
 2. desetil. 16. stol. nar. Pavel Vorličný - spisovatel,
 kniht. - z. 1599
 1741 nar. Stanislav Vydra - matematik - z. 1804

 1922 nar. Miloslav Wagner - publicista
 1930 zem. Bohumil Waigant - architekt - n. 1885
 1903 nar. Vincenc Walter - malíř
 1908 nar. Jan Maria Wünsch - pianista, skladatel
 1950 zem. Jan Nepomuk Wünsch - skladatel - n. 1885

 1910 nar. Jarmila Zábranská-Sychrová - malířka, grafička
 1856 nar. Josef Zadrobilek - malíř - Zadrobylek/
 1815 nar. František Zalder - malíř miniatur
 1929 nar. Jiří Zeman - hist. pracovník, publicista
 1782 nar. Josef Liboslav Zeigler - spisovatel - z. 1846
 1946 zem. Rudolf Zuman - historik obchodu - n. 1884

 1863 nar. František Žaloudek - kueted hradeč, muzeo-
 fotograf
 1786 zem. Ferdinand Želízko - kněz, nábož. spisovatel -
 nar. 1726
 1818 nar. Václav Žirovnický - novinář - z. 1880

A. Fanteli: Západní strana Žižkova náměstí
 z 50. let XIX. století.

Velký znak Hradce Králové

Hradec Králové se chystá na oslavy 750 let své historicky doložené existence, datované od vydání privilegia králem Přemyslem Otakarem I. v roce 1225; kterým obdržel město (oppidum) Hradec nad Labem dědinou Vestce (Okresní a městský archiv - Hradec Králové). Při příležitosti těchto oslav podávám návrh na velký znak města, který by doložil jeho staletý vývoj, význam a postavení v minulosti a který i dnes by mohl sloužit k slavnostním a reprezentativním účelům.

Podle mých pokynů ujal se provedení kresby výtvarník krajského muzea Zdeněk Bláha. Ač konsultantem po stránce heraldické i výtvarné nám byl arch. Bohumír Šínek, přece se domnívám, že dílo dosud není dokonalé a dokonce může být i sporné. Jde o první pokus toho druhu v současné městské heraldice a proto jej předkládáme odborné obci heraldické jen jako návrh.

Dnes užívaným znakem Hradce Králové je červený štít, v němž je stříbrný korunovaný dvojocasý vlevo hledící lev, držící v předních tlapách oblouk zlaté iniciály G. Jak ve své vyčerpávající studii upozornil již Domečka, nebyl tento znak nikdy městu žádným panovníkem udělen. Město uznává časem nabytí právní moci. Figury tohoto znaku byly převzaty a spojeny ze dvou znaků starších.

První z nich byl výše popsaný český lev, hledící však vpravo, druhou zlaté iniciála G (v modrém poli). Obou znaků užívalo město od poloviny 15. století současně, ač znak se lvem měl přednost (tak na velké a střední pečeti). Zjišťujeme, že znak se lvem, královským lvem, byl starší a původní, což dokládají i pečeti z 14. století. Widimský eise uvádí, že Hradec byl povýšen na město Vladislavem I. roku 1154 a udělen mu znak s českým lvem, avšak původní doklad není znám.

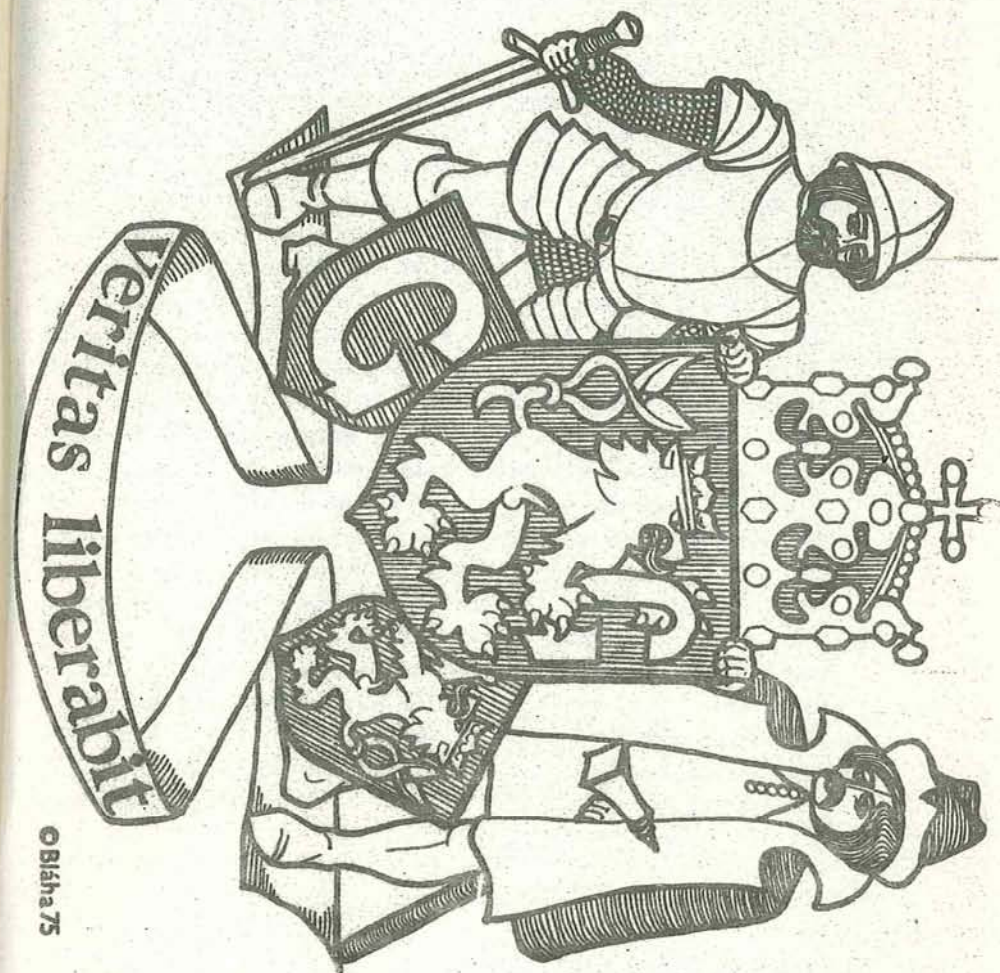
O znaku s iniciálou G, zda jde o Gratz či Georgius, rezeptal se podrobně Domečka.

Právě skutečnost, že ani na tyto dvě starší znaky nejsou žádné majestáty, vedla nás k pokusu viditelně uplatnit znaky všechny, z nichž žádný, jak se zdá, udělen nebyl, avšak též nikdy nebyl zrušen.

Návrh velkého znaku (popis):

Červený štít se stříbrným korunovaným dvojocasým lvem, vlevo hledícím a držícím v předních tlapách oblouk zlaté iniciály G. Na štítě svatováclavská koruna, jako znamení královského města (od r. 1307 města věnného). Dokladů o užívání koruny nad štítem máme z minulosti více. Příkladním se k Widimskému, že odedávna byla koruna součástí znaku. Bylo by zajisté divné, aby město, "patřící na první místo mezi českými městy" či "z výsadby krále Vladislava (I) první po Praze a Kutné Hoře, ačkoliv na to Plzeň vrčí", neužívalo odedávna koruny královské, když ji známe ze znaků pěti jiných daleko méně významných českých měst.

Znak je provázen štítonoží, zprava oděncem s taveným mečem, zleva měšťanem v šubě a čokanem.

Obilaha 75

Tu jsme se poněkud odchýlili od údaje Widimského, který popisuje levého štítonoše jako muže v dlouhém kabátu (in tega). Výzbroj a výstroj obou štítonošů jsme převzali z plastického znaku města (znak s G), vytesaného a umístěného na vodárenské věži "Kropačce" k roku 1516.

Při patě hlavního štítu jsou umístěny dva štíty menší. Vpravo je to modrý štít se zlatou iniciálou G, vlevo štít červený s kráječícím českým královským lvem. Logicky by měl být štít se lvem vpravo jako starší a hierarchicky výše stojící; ale pak bychom asi museli použít pravidla heraldické zdvořilosti: lev by musel hledět vlevo, jak je na znaku dnes užívaném. Nebo bychom museli iniciálu G zrcadlově obracet, tím ovšem by došlo k nečitelnosti a ke ztrátě funkčnosti celého velkého znaku.

Pod štíty se vine páska s devisou, která je podnožím štítonošů. Znění devisy je "Veritas liberabit." Nemáme sice přímého dokladu o užívání této devisy se znaken, například však ano - použili jsme totiž nápisu na kamenné desce z r. 1520, osazené pod městskými znaky (lev a G) na bývalé vnější Slezské bráně, který zní: "Neb ve víře jednota činí mnoho dobrého; varuje se víry pikharta i každého zbludného. Veritas liberavit". Použití devisy u městského znaku je sice v české městské heraldice vzácné (má ji Plzeň), jistě však nikoli zavrženíhodné, tím spíše, že jde o devisu tak výborného znění jako je tato hradecká, ověřená a vyzkoušená staletími a stále, ba nyní více než kdy jindy pro naši společnost závazná.

Ikai Štafl

Literatura:

1. Cechner A.: Soupis památek... v pol. okresu Královéhradeckém. Praha 1904.
2. Domečka L.: Znak města Hradce Králové. Pojednání měst. hist. muzea, č. 14, Hradec Králové 1935.
3. Navrátil F.: Znak města Hradce Králové (Recenze), Erbovní knížka, Praha 1935.

4. Stránský P. ze Zapeké Stránky: O státě českém, Praha, 1913.
5. Tichý F.: Hradec Králové, Hradec Králové 1928.
6. Widimský V.R.: Städtewappen des Oesterreichischen Kaiserstaates. I. Königreich Böhmen, Wien 1884.
7. Okresní a městský archiv v Hradci Králové.

Přetištěno z : Erbovní sešit, č. 11, 1971.

OBSAH :

Přehled vývoje památkové péče v Hradci Králové (Aleš Deubrava)	4
Literární mistopis Hradce Králové (PhDr Jiří Malina)	34
Velký znak Hradce Králové (Ikaš Štafl)	45

Příloha:

BIBLIOGRAFIE KNIH O HRADCI KRÁLOVÉ
Sestavil PhDr Jiří Malina

ZPRAVODAJ KMVČ

1975

zvláštní číslo

Vydává Krajské muzeum východních
Čech se sídlem v Hradci Králové

Redakce: Hradec Králové, nábřeží
PFB 465

Redaktor: PhDr. Jiří Malina

Náklad 250 výtisků - pouze pro
interní potřebu muzeí

Neprodejně

Povoleno OK Vě KNV č.j.1514/kult.
